

Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto
Rautatieläistenkatu 6
00520 Helsinki

Asia: HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

<https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+154/2022>

Teema: Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus (29.10.). Talousarvioesityksen keskeiset painotukset ja kipupisteet; mm. varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laadun ja tasa-arvon edistäminen; toimenpiteet oppimis- ja hyvinvointivajeen korjaamiseksi; pätevän henkilöstön saatavuus.

Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto (VOL) kiittää mahdollisuudesta lausua vuoden 2023 talousarvioesityksestä ja keskittyy tarkastelemaan esitystä varhaiskasvatuksen lähtökohdista seuraavasti:

Talousarvioesitys sisältää kannatettavia ehdotuksia, kuten varhaiskasvatusmaksujen alentaminen pysyvästi 70 milj. eurolla ja Ukrainasta saapuvan pakolaisvirran johdosta varhaiskasvatuksen lisämenoihin varattu 60 milj. euroa.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen alentaminen on hyvä ja tärkeä askel, mutta pitää sisällään varhaiskasvatuksen laadun tuottamisen ja kuntien aseman näkökulmasta ongelmia. Esityksen mukaan asiakasmaksujen alentaminen korvataan kunnille yhteisöveron jako-osuuden muutoksella, jota on jo käytetty aiemmissa maksujen alentamispäätöksissä. Kuntatalousohjelman mukaan yhteisöveron jako-osuuden muuttaminen tuo kunnille noin 90 miljoonan euron palautuksen vastineeksi varhaiskasvatusmaksujen alentamisesta. Hyvitys vastaa kokonaisuudeltaan alentuneita asiakasmaksuja, mutta suuntautuu kuntiin eri tavoin.

➔ **VOL katsoo, että tarkoituksenmukaisempi tapa maksumenetysten hyvityksiin olisi tehdä se osana kunnan peruspalvelujen valtionosuutta.**

VOL toteaa, että esitetyt toimenpiteet ovat hyviä lisäämään ja turvaamaan lasten varhaiskasvatukseen osallistumista, mutta muistuttaa samalla, että varhaiskasvatuksen positiiviset vaikutukset realisoituvat vain sen korkean tason kautta.

Toimenpiteet varhaiskasvatuksen laadun edistämiseksi ja oppimis- ja hyvinvointivajeen korjaamiseksi

Suomalaisten koulutus- ja osaamistason kehityksessä on huolestuttavia merkkejä. Eriarvoisuus ja oppimiserot ilmiöinä ovat uhanneet suomalaisen koulutuksen menestystarinaa. On viitteitä, ettei

perusopetus kykene enää yksin tasoittamaan oppilaiden taustoista tulevia eroja. Siksi onkin tärkeää, että varhaiskasvatuksen kehittäminen myös Suomessa on käynnistynyt voimallisesti.

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuus on kansainvälisin tutkimuksin osoitettu. Lasten sosiaaliset, emotionaaliset ja kielelliset taidot luodaan jo päiväkodeissa. Tutkimukset ovat tuoneet yhä vahvemmin esille, että varhaiskasvatus on keskeisessä roolissa oppimiskykyyn, koulutushalukkuuteen ja eriarvoisuuden ehkäisyssä. Varhaiskasvatus vaikuttaa erityisen voimakkaasti, jos lapsen perheen sosioekonominen asema on muita matalampi.

Huolimatta siitä, että suomalaisen varhaiskasvatuksessa yhä edelleen edistetään lasten sosiaalisia taitoja, leikitään, on hyvä huomioida laadukkaan varhaiskasvatustoiminnan kyky tasoittaa lasten välisiä oppimiseroja ennen kouluikää. Pienten lasten varhaiskasvatus vaatii osaamista ja ymmärrystä pienten lasten oppimisen taustalla olevista mekanismeista ja heille sopivista kasvatus- ja opetusmenetelmistä. Tämä edellyttää opettajakoulutuksen suorittaneita opettajia.

Varhaiskasvatus tulee nähdä sellaisena toimintana, jossa resurssien riittävällä ja oikein kohdentamisella saavutetaan sekä yhteiskunnan että yksilön näkökulmasta lyhyellä ja pitkällä aikavälillä merkittäviä hyötyjä. **Keskeistä on tunnistaa ja tunnustaa, etteivät tärkeät varhaiskasvatuksen tavoitteet konkretisoidu ilman varhaiskasvatuksen opettajia.**

Pätevän henkilöstön saatavuus

Varhaiskasvatuksen henkilöstörakenteen kehittämiseksi ja koulutustason nostolle on siirtymäaika vuoteen 2030. **Lain edellyttämään henkilörakenteeseen pääseminen edellyttää määrätietoista ja suunnitelmallista toimeenpanoa. Erityisen kriittinen tilanne on ruotsinkielisten varhaiskasvatuksen opettajien suhteen.**

On ensiarvoisen tärkeää, että varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen aloituspaikkoja nyt kohdennetaan varhaiskasvatuksen kaltaisille akuutin työvoimapulan aloille. Koulutuspaikkojen lisäystarve sekä kustannus riippuvat siitä, millaisia toimia ja **kuinka nopealla aikataululla toimeenpannaan**. Opettajapula kasvaa joka vuosi, jollei riittäviä toimenpiteitä käynnistetä ajoissa.

Vuoden 2024 jälkeen ministeriön ja yliopistojen välisessä sopimuksessa on nostettava nykyinen sovittu koulutustavoite 855 paikasta 1400 paikkaan/vuosi. Nykyisestä opettajankoulutukseen kohdennetusta rahoituksesta on jatkossa käytettävä enemmän opettajapulasta pitkään kärsineeseen varhaiskasvatukseen ainakin vuoteen 2030 saakka.

- ➔ **Riittävä opettajamäärä saavutetaan, mikäli opiskelijamäärä saadaan vakiinnutettua 1400 aloituspaikan tasolle. OAJ on esittänyt, että budjettiin lisättäisiin 2,3 miljoonaa euroa ensi vuodelle aloituspaikkojen lisäämiseen. Tällä summalla aloituspaikkamäärä olisi nostettu vuonna 2023 oikealle tasolle. Päätökset laajemmasta resurssoinnista vaatii kuitenkin kehyspäätöksen ja siirtyy siten jälleen seuraavan hallituksen asialistalle.**

VOL paheksuu syvästi varhaiskasvatuksen opettajapulaan esitettyä ratkaisua opettajakelpoisuuksien väljennyksistä, jotka viestivät vakavasta alan ja opettajien arvostuksen puutteesta. Lasten näkökulmasta ehdotukset kelpoisuuksien alentamisesta ovat vielä vakavampia. VOL huomauttaa, että varhaiskasvatuslaki ei ole syy opettajapulaan. Opettajapula on vaivannut alaa jo vuosikymmeniä ja

varhaiskasvatustalain normatiiviset tavoitteet nostivat lopulta esiin vuosikymmeniä jäytäneen mittavan varhaiskasvatuksen opettajapulan.

Varhaiskasvatuksen opettajan koulutusmäärien ennakointi ja seuranta on oltava kunnossa

VOL toteaa, että opetus- ja kulttuuriministeriön on yhdessä yliopistojen kanssa seurattava ja ennakoitava suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti varhaiskasvatuksen ja muiden opettajankoulutukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista sekä opettajatarvetta. Koulutuspaikat on kohdennettava vaikuttavasti Varda-tietovarannon sekä **opettajarekisterin tietojen pohjalta**.

Varhaiskasvatuksen maisterikoulutuksen riittävydestä on lisäksi huolehdittava, sillä uusi laki muutti päiväkodin johtajien kelpoisuuden varhaiskasvatuksen maisteritasoiseksi vuodesta 2030 alkaen.

Varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen tarvitsee suomalaista varhaiskasvatustutkimusta ja opettajakoulutus tarvitsee varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen suorittaneita kasvatustieteen tohtoreita. Varhaiskasvatuksen maisterikoulutus on silta varhaiskasvatuksen tohtoritutkintoon. Tältä osin tarvitaan myös varhaiskasvatukseen suuntautunutta kasvatustieteen maisterikoulutusta.

Lopuksi

Opettajakoulutuksen siirto yliopistoihin vuonna 1995 on vahvistanut kaikkien opettajien yhtenäistä tietopääomaa ja muodostaa näin lapselle sujuvan jatkumon varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. 1990-luvun kelpoisuuksien väljennykset ovat tuottaneet merkittävän osaamispulan ja nykyisen tilanteen päiväkodeihin. On tarpeen huomioida, että vaativat normatiiviset tavoitteet ovat nostaneet toiminnan tavoitteita päiväkodeissa ja henkilöstö, jolla ei ole koulutusta opettajan tehtäviin, hoitavat opettajan tehtäviä. Kansallinen varhaiskasvatuksen arviointi tulee nostamaan yhä enemmän esiin sellaisia vaatimuksia, jota edellyttävät opettajan koulutuksen tuoma osaamista. Henkilöstön uupumisen kannalta opettajapula on varsin kriittinen. Pedagogisen vaatimustason laskeminen ei henkilöstön jaksamista edesauta.

Helsingissä 27.9.2022

Anitta Pakanen

puheenjohtaja

Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto

Jaana Lahdenperä-Laine

Varhaiskasvatuksen asiantuntija

Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto